

Från redaktionen

Socialisationen förknippas vanligen med barns uppväxt och uppfostran. Många använder begreppen socialisation och uppfostran som synonymer.

Andra forskare gör en åtskillnad mellan begreppen och ser socialisationen som ett samhälleligt fenomen, medan uppfostran betraktas som något som försiggår mellan barn och vuxna i nära känslomässiga relationer.

Undersökningar av hur massmedia, kamrater, dagis och föräldrar påverkar barn har ofta varit i fokus för socialisationsforskningen.

Själva socialisationsprocessen sker i skärningspunkten mellan individ och samhälle. Vårt intresse i detta nummer av KVT rör i första hand socialisationens samhälleliga bestämning. Framför allt är vi

intresserade av två maktförhållandens betydelse i socialisationsprocessen, nämligen köns- och klassförtrycken.

Under några veckor i början av 1981 ledde den norska sociologen Hildur Ve en forskarkurs vid sociologiska institutionen i Umeå. Hildur Ve är utbildningssociolog med särskild inriktning på forskning kring klass- och könsspecifik socialisation. För närvarande håller hon på med ett projekt som rör mor och dotter-problematiken i socialisationen. Forskarkursen hade lockat deltagare från en rad olika discipliner inom humaniora och samhällsvetenskap.

Föreläsningar, texter och diskussioner kom på olika sätt att beröra vuxensocialisation ur klass- och könsperspektiv. En viktig fråga som berördes var de nedsättande och ofta kränkande tolkningar, som socialisa-

tionsforskningen kommit att tillskriva arbetarklassens socialisationsvärden.

Arbetarklassens sätt att fostra barn ses *utifrån* och *uppifrån*, och de faktiska villkoren *inom* klassen tas inte med i analysen.

Detta gäller troligtvis i ännu högre grad medvetandeformer och värden som på olika sätt förknippas med kvinnors socialisation.

Vi har utgått från en vid definition av socialisationsbegreppet, dvs vi ser socialisationen som en process som pågår under hela livet.

I denna process är familjen den primära instansen, medan utbildning och arbetsliv, som kommer senare i livet, är sekundära instanser i förhållande till socialisationen. Vi har koncentrerat oss kring dessa sekundära instansers könsmissiga och klassmissiga socialisation.

Med dessa utgångspunkter har våra inspirationskällor varit teoretiska ansatser, som på olika sätt bidragit till förståelsen av patriarkatets och klassamhällets grund.

Heidi Hartmann, amerikansk ekonom, Zillah Eisenstein, amerikansk statsvetare, och andras bidrag till en integration av en marxistisk analys av kapitalismen med en feministisk teori om patriarkatet har betytt mycket för oss.

Vidare har Hildur Ves omtolkning av socialisationsforskningens resultat med hjälp av framför allt klassteori, såväl som hennes och Kristin Tornes' bidrag till förståelsen av det obetalda arbetets funktion i välfärdsstaten, gett oss viktiga redskap på vägen.

På den socialpsykologiska nivån har vi funnit många och intressanta idéer hos den norska psykologen Hanne Haavind samt i den tyska kultursociologen Ulrike Prokops bok om kvinnors livssammanhang.

Många insikter om patriarkatets osynliga påverkansformer har den engelska pedagogikforskaren Dale Spenders forskning kunnat bidra med.

Vi har eftersträvat en tillämpning av teorierna på de områden för socialisation som vi valt att titta närmare på. En gemensam utgångspunkt för detta arbete har

varit uppfattningen att de yttre ramarna för socialisationen struktureras av kapitalismen och patriarkatet – ibland i konflikt och ibland under samverkan. Inom dessa ramar formas den köns- och klassmissiga arbetsdelningen. Efter bestämda mönster intar människor olika positioner i denna arbetsdelnings produktiva resp reproduktiva verksamheter. Det är i relation till de kvinnliga verksamheternas avlönade och oavlönade områden som vi i detta nummer diskuterar socialisationen.

Artiklarnas innehåll

I artikeln 'Patriarkatets dolda läroplan' kopplas en teoretisk diskussion om det obetalda arbetet till klassrumsforskning som visar att flickor systematiskt behandlas som underordnade i skolan. Den formella jämställdheten mellan flickor och pojkar har ingen reell grund. Arbetet i skolan bekräftar den mansdominans som finns i samhället i övrigt.

Föräldrautbildning är ett nytt fenomen i Sverige. Alla blivande föräldrar erbjuds att delta i denna utbildning. Vad förmedlas till de föräldrar (läs mammor) som deltar? Artikeln 'Salt i såren' gör en kritisk granskning av föräldrautbildningens uppläggning, dess syften, innehåll och metoder.

Utifrån ett historiskt perspektiv diskuteras i artikeln 'Anpassning och protest' betydelsen av det utbredda deltidsarbetet bland kvinnor. Den könsuppdelade arbetsmarknadens uppkomst kan beskrivas i termer av konfrontationer mellan kapitalism och patriarkat. Deltidsarbetet ses som en anpassning och en protest uppkommen i denna könsliga arbetsdelning.

Socialisationen i de kvinnliga och manliga verksamheterna leder till motstridiga intressen i mäns och kvinnors visioner om framtidens arbetsmarknad.

I artikeln 'Makt, intresse och socialisation' presenteras en teoretisk diskussion av maktbegreppet. Makt innebär vanligen att individer eftersträvar att maximera sin kontroll över andras intressen för att öka sin makt. Makten varierar med individer-

nas kontroll över händelser som berör den andres intressen.

Kvinnors verksamheter medför en socialisation till ansvarsrationalet till skillnad från mäns socialisation som snarare kan sägas leda till en teknisk-begränsad rationalitet.

Betydelsen av detta är bla att kvinnor lätt identifierar sig med motståndarens intressen i en interaktionssituation. Detta kvinnliga förhållningssätt är centralt för att samhället ska vara möjligt att leva i också för svaga grupper. Samtidigt leder det till att kvinnor i målinriktad verksamhet förlorar makt i förhållande till män, då de identifierar sig med motståndarens intressen i stället för sina egna.

För en förståelse av maktförhållandena i samhället måste vi ha kunskaper om på vilka grunder idéerna om makt vilar.

För att introducera den tyska tradition som vuxit fram i Prokops efterföljd har vi översatt artikeln "Kvinnoarbete på fabrik". I ett forskningsarbete bland fabriksarbeterskor söker författarna efter den subjektiva betydelsen av fabriksarbetet i kontrast till arbets- och erfarenhetsområden som finns i familjen. Centrala teoretiska begrepp i den tolkande referensramen är ambivalens och ambitendens. Det förstnämnda begreppet refererar till den motsägelsefulla känsloupplevelse som kommer till uttryck i kvinnornas syn på hem- resp fabriksarbetet. Det andra begreppet samlar upp motsägelsefullheten på handlingsplanet — i kvinnornas strävanden och betenden. Motsägelseerna i de kvinnliga livssammanhangen ger upphov till inkonsistens i värderingar och tänkesätt. Forskningsmetoden innebär därför en perspektivförändring som syftar till att fånga in denna motsägelse dvs det utfrågade subjektet ges hela tiden en chans att klargöra mot vilken bakgrund hon framlägger sina erfarenheter och meningar.

I 'Kvinnohistoria — och kvinnligt perspektiv på historien' hämtas inspirationen från Carolyn Merchants bok *The Death of Natur*. I denna får 1600-talets vetenskapliga revolution en ny tolkning utifrån ett

kvinnligt perspektiv. Samtidigt som vår moderna världsbild grundlades miste kvinnorna mycket av sin roll i produktionen. I ett kvinnligt perspektiv på historien framstår att just de perioder som i historien bedömts som betydelsefulla, inneburit en nedvärdering av synen på det kvinnliga och en försämring av kvinnans situation.

Under 1600-talet sammanfaller detta med att en organisk naturuppfattning ersattes med en mekanisk syn på naturen. Kanske är det här vi finner den historiska koppling, som ligger bakom sambandet mellan dagens miljörelse och kvinnorörelsen.

En kollektiv arbetsform

Vi fem som varit redaktionsgrupp för det här numret deltog alla i Hildur Ves forskarkurs.

Kortfattat kan sägas om oss att vi yrkesarbetar och/eller forskar. Vi är mellan 25 och 45 år. Vi har alla barn. De är mellan 1 och 18 år gamla, inalles är de faktiskt fjorton stycken. Den här presentationen summerar något om de materiella villkoren för vårt arbete med det här tidskriftsnumret.

Det egentliga arbetet med numret började tidigt hösten 1981. De artiklar vi sedan skrivit och redigerat är vi alla delaktiga i.

Vi har diskuterat idéer och problemställningar redan innan de kommit på pappret. Utkasten har blivit många och kritiken av såväl innehåll som form har stundtals varit ganska hård. Kamp mot skrivkramp har varit ständigt aktuell.

Vi tycker att vi i det här arbetet utvecklat en kollektiv arbetsform som kommit nära de ideal som kvinnoforskningen eftersträvar. Det har varit en mycket positiv upplevelse för oss alla.

Sammantaget har alla erfarenheter blivit viktiga inslag i vår socialisationsprocess.

Vi hoppas att resultatet av vårt arbete ska inspirera många att ge sig i kast med att tillsammans knyta teoretiska kunskaper till aktuella könspolitiska problem. Vi måste lyfta fram nya kunskaper och bättre strategier mot förtryck!

Umeå-redaktionen